

دفاع یک استاد حقوق از کودتای پهلوی علیه دولت ملی مصدق و سقوط یک پروژه سیاسی

کودتای شبه علم

فرهنگستان چند روز پیش بود که در آستانه هفتادمین سالگرد کودتای ۲۸ مرداد، محسن برهانی، فرد پرحاشیه‌ای که مدتی بود خبری از او نشنیده بودیم با توییט بسیار عجیبی به میادین برگشت. از آنجا که ترک عادت موجب مرض است، او به همان سبک و سیاق همیشگی خود، از موضعی که مدعی بود صرفاً جنبه حقوقی دارد به کودتای ۲۸ مرداد پرداخت. او با یادآوری ضرب‌المثل عربی معروف «رُبُّ شُهْرَةَ لَا أَصْلَ لَهَا» (چه بسیار امر مشهوری که اساسی ندارد) در اظهارنظری عجیب و کم‌سابقه اطلاق لفظ «کودتا» به وقایع ۲۸ مرداد را اشتباه خواند. این در حالی است که خود غربی‌ها که طراح و مجری کودتای ۲۸ مرداد بوده‌اند این عنوان را پذیرفته‌اند. گرچه دستگاه تبلیغاتی دربار از همان سال ۳۲ س‌عی داشت تا با اطلاق لفظ «انقلاب مردمی» ننگ این کودتا را از دامن محمدرضا پهلوی پاک کند، اما خودشان نیز خیلی خوب متوجه بودند که با این تلاش‌های بی‌ثمر حقیقت آنچه در مرداد ۱۳۳۲ اتفاق افتاد از هیچ‌کس از یاد نخواهد برد. البته همان‌طور که اشاره شد اتخاذ مواضع شاذ و عجیب با پوشش استنادهای بی‌سروته حقوقی شگرد همیشگی برهانی از ابتدای وقایع پاییز ۱۴۰۱ بوده است و ۲۸ مرداد صرفاً بهانه‌ای برای تکرار اسلوب همیشگی‌اش بوده. در ادامه به برخی اظهارات مشابه او در طول التهایات پارسال و همچنین برخی استدلال‌هایی که سعی داشتند تا پاسخ منطقی‌ای به اظهارات غیرمنطقی جدید او بدهند می‌پردازیم.

۹ رد ادعای حقوقی برهانی

محسن برهانی استدلال حقوقی‌اش در نفی کودتا بودن برکناری مصدق از نخست‌وزیر را این‌گونه مطرح کرده است: «شاه اگرچه در ۲۸ مرداد از قوای نظامی استفاده کرد، اما غیرقانونی نبوده است. چرا؟ چون براساس رویه شکل گرفته، عزل و نصب نخست‌وزیر توسط شاه مشروط به رأی تمایل مجلس بود و در آنجا که مصدق در تاریخ ۲۲ مرداد مجلس را منحل کرده بود، در نتیجه عزل مصدق توسط شاه نیازی به رأی تمایل مجلس نداشت؛ چراکه مجلس منحل شده بود و با انحلال مجلس رأی تمایل مجلس، سالیه به انتفای موضوع است و در نتیجه پیش‌شرطی برای عزل و نصب شاه وجود نداشت. در پاسخ به این استدلال می‌توان گفت اگر عزل و نصب براساس رویه شکل گرفته است، بنابراین این بعد از اعلام انحلال مجلس، باید همان رویه را مورد بررسی قرار داد، نه اینکه قاعده منطقی سالیه به انتفای موضوع را پیش کشید و اظهار داشت دیگر نیازی به رأی تمایل مجلس نیست. براساس همان رویه، شاه باید منتظر می‌ماند تا مجلس بعدی تشکیل شود و سپس براساس رأی تمایل مجلس به عزل نخست‌وزیر اقدام می‌کرد. اگر مجلس به‌طور کلی منحل می‌شد به‌طوری که دیگر قرار نبود مجلسی تشکیل شود یا برای چندین سال تأسیس مجلس به تعویق می‌افتاد می‌توان پذیرفت که چنین رویه‌ای وجود نداشته است. اما براساس دستور شاه مقرر شد در اسفندماه

مجدداً انتخابات مجلس برگزار شود. در اینجا رویه سابق حکم می‌کند که تا زمان برگزاری انتخابات، شاه دست نگه دارد. نکته دیگر این است که اساساً طبق قانون اساسی دکتر مصدق حق انحلال مجلس را نداشت. بنابراین اعلام انحلال مجلس از سوی دکتر مصدق غیرقانونی بوده و در نتیجه مجلس منحل نشده بود. بنابراین زمانی که شاه مصدق را عزل کرد یعنی تاریخ ۲۳ مرداد، هنوز مجلس منحل نشده بود. شاهد این مطلب هم آن است که شاه پس از عزل مصدق و در آن‌ماه انحلال مجلس را اعلام می‌کند.

۹ کودتای مسلحان با چشم غیر مسلح هم دیده می‌شود

غروب ۲۴ مردادماه سال ۱۳۳۲ گروهی از افسران سازمان سیا در ویلای امنی در تهران گرد هم می‌آیند و قرار بود عملیات آن شب آژانس را رمز «حالا دقیقاً نیمه شب است» از رادیو بی.بی.سی پخش شود و رمز کلمه «دقیقا» به معنای موافقت آمریکا و انگلیس با کودتا برای اطمینان یافتن شاه است. بدین صورت عملیات آژانس، اول با تبلیغات منفی علیه مصدق در مساجد، بعد خلع مصدق از نخست‌وزیری با فرمان شاه، در ادامه تظاهرات گروه‌های مردم به نفع شاه و در نهایت نخست‌وزیری سرلشکر زاهدی از سوی شاه ادامه یافت.

۲۵ مردادماه چند دسته از نیروی گارد شاهنشاهی از باغ شاه به راه افتادند. دسته اول سرهنگ نصیری با یک کاروان نظامی مستقیماً به‌سمت خانه مسکونی مصدق رفتند. دسته دوم به طرف خانه اعضای هیات‌دولت

وجه‌ای علمی داشته باشد نمایانگر بغض و کینه است. چنین اظهاراتی صحت و سقم دیگر ادعاهای علمی برهانی که در پوشش یک استاد حقوق فعالیت می‌کند را نیز زیر سوال برده و حیثیت جامعه علمی و دانشگاهی را مورد خدشه قرار می‌دهد.

۹ خود دزد اعتراف کرده اما وکیلش نه

۲۸ مرداد؛ انفجاری در اوج تاریخ ملی شدن صنعت نفت. ما که از همان ابتدا اسمش را گذاشته بودیم کودتا و اسناد و مدارک حاکی از دخالت خارجی‌ان در امور داخلی ایران بود؛ اما چنان تکذیب شد و چنان قواعد بازی را بر هم زدند که تاریخ هم مات و مبهوت به نظاره نشست. طرفداران رژیم پهلوی سالیان سال سعی کردند نقش آمریکا و انگلیس را در این کودتا انکار کنند اما همه چیز مانند روز روشن بود، حتی برای خودشان. چند سال پس از کودتا، مادلین البرایت، سوم شهرویر سال ۱۳۷۹ در قامت یک مقام رسمی ایالات متحده در آخرین سال حضور خود در وزارت خارجه آمریکا، از تلاش‌های براندازانه بریتانیا در سال ۱۳۳۱ علیه دولت مصدق گفت، البته پیشنهاد مشارکت از جانب بریتانیایی‌ها به آمریکا هم داده شده بود که در آن سال رد شد. او ادعا کرد که پس از پیروزی این‌ها در انتخابات ریاست‌جمهوری آمریکا، بریتانیا مجدد پیشنهاد خود را برای براندازی دولت محمد مصدق مطرح و دولت آمریکا را راضی به مشارکت در این امر کرد. آلبرایت خود را موظف به غدرخواهی برای این امر می‌داندست چراکه با توجه به اظهاراتش در شورای ملی ایرانیان-آمریکاییان یا همان نایاک همواره تمدن کهن

رفتند. فرمان نخست تحت عنوان فرمان عزل را سرهنگ نصیری نیمه‌شب به در منزل مصدق می‌برد. گروه دوم دکتر حسین فاطمی و زیرک‌زاده و چندتا از اعضای کابینه را بازداشت می‌کنند و این کودتا به لحاظ اینکه یکی از افراد شبکه جریان را لو می‌دهد شکست می‌خورد و نیروی محافظ مقرر مصدق نصیری و همراهش را دستگیر می‌کنند. شاه بعد از آنکه متوجه شکست کودتا می‌شود فرار کرد و ۲۸ مرداد بعد از پیروزی کودتای بعدی به کشور باز می‌گردد.

۹ استاد شاذگویی‌های نامنظم

این نخستین بار نیست که محسن برهانی ذیل عنوان یک استاد حقوق اظهارات غیرمنطقی را به خورد مخاطبانش می‌دهد. برهانی پیش از این در توییتهای حمیدرضا الداغی را که در دفاع از هنک حرمت به بانوان در سبزوهار به شهادت رسیده بود را با لفظی بی‌ادبانه «نقله» خطاب قرار داد. پس از اینکه این اظهارنظر بی‌ادبانه برهانی با واکنش افکار عمومی مواجه شد او تویییت خود را پاک کرده و سعی کرد توجیهی فقهی برای توهین خود بتراشد. به همین دلیل نیز در توییتهای دیگر نوشت: «ظاهراً منشأ این سوءتفاهم آن است که برداشت من از معنای لغوی و فقهی با برداشت بخشی از عرف متفاوت است.» برهانی در اظهارنظری دیگر افرادی را که با قمه به جان نیروهای انتظامی افتاده بودند را تلهپیر کرده و اقدام آنها را باعث قوت قلب مردم توصیف کرده بود.

کنار هم قرار دادن مواضع اینچنینی محسن برهانی که به استدلال‌های حقوقی مزین شده است بیش از آنکه

علت هم استفاده از فیلترشکن است. اقداماتی که نه‌تنها توجیه‌کننده اختلافات و محدودیت‌های موجود در زیرساخت‌های اینترنتی کشور نبوده، بلکه باعث افزایش ناراضیاتی مردم نیز در این رابطه شده است.

۹ انتخابات و موضوع مهم مشارکت

کمتر از ۷ ماه تا برگزاری انتخابات اسفند باقی مانده و نکته مهم در این رابطه میزان مشارکت مردم در انتخابات اسفند است. اگرچه مشارکت مردم در همه دوره‌های انتخاباتی امر قابل توجهی بوده اما با توجه کاهش میزان مشارکت در انتخابات مجلس سال ۹۸ و ریاست‌جمهوری ۱۴۰۰، حساسیت انتخابات اسفند به میزان قابل توجهی بالا رفته است. در این میان برخی احزاب و جناح‌های سیاسی از تحریم و عدم حضور در انتخابات سخن به میان می‌آورند و این گزاره را با استدلال اینکه در انتخابات ۹۸ و ۱۴۰۰ درصاحیت‌های گسترده‌ای صورت گرفته -که به‌زعم آنها توجیه‌پذیر نبوده است- مطرح می‌کنند. موضوعی که به نظر می‌رسد افکار عمومی نسبت به آن همچنان ابهاماتی داشته باشند. رهبر انقلاب نیز ناظر به اهمیت چگونگی برگزاری انتخابات در روزهای ابتدائی سال از چهار راهبرد انتخاباتی سخن به میان آوردند: «مسئولانی که مرتبط هستند از همین حالا راهبرد مشارکت را راهبرد امنیت انتخابات را، راهبرد سلامت انتخابات را، راهبرد رقابت انتخابات را مشخص کنند؛ انتخابات خوب سالم با مشارکت بالایی ان شاء‌الله در آخر سال داشته باشیم.» توجه به بیانات رهبری این گزاره را اثبات می‌کند که نوع مواجهه و اقدامات مسئولان امر در انتخابات پیش‌رو می‌تواند تأثیر مستقیمی بر میزان مشارکت مردم و احزاب سیاسی داشته باشد.

۹ پرهیز از تعمیق شکاف‌های اجتماعی

در وقایع پاییز سال گذشته شاهد بودیم که جریان‌های معاند به‌دنبال تشدید و ایجاد شکاف‌های قومیتی و مذهبی بودند تا از این طریق

جامعه ایرانی را به جامعه‌ای از هم گسیخته تبدیل کنند. نحوه مواجهه با مقوله حجاب تبدیل به یکی از ابزارهای تعمیق این شکاف‌ها شده بود و تلاش می‌شد این‌طور القا شود افرادی که حجاب ضعیف‌تری دارند، در مقابل افراد مقید به پوشش در یک دوگانه دینداری و بی‌دینی قرار دارند. نوع مواجهه و برخی تصمیم‌گیری‌های نادرستی که در برخورد با این موضوع صورت می‌گرفت به این دعوا دامن می‌زد و جامعه را به‌سمت دوقطبی‌سازی سوق می‌داد. حال با گذر از روزهای ناآرامی لازم است در برخورد با این مقوله دقت نظر و توجه کافی صورت بگیرد تا ضمن مواجهه صحیح با ناهنجاری‌های اجتماعی، بار دیگر کشور در دام دوقطبی‌سازی و قرار گرفتن مردم مقابل مردم نیفتد.

۹ جلوگیری از دوقطبی‌سازی در هنر و ورزش

در جریان اتفاقات سال گذشته فارغ از موضع‌گیری‌های غرض‌ورزانه و اختلاف‌برانگیز برخی چهره‌های ورزشی و هنری که در میانه ناآرامی‌ها از کشور خارج شدند برخی از این شخصیت‌ها بودند که از همان روزهای ابتدائی تحت فشار اپوزیسیون برای واکنش نشان دادن نسبت به اتفاقات رخ داده قرار گرفته بودند. طبعاً در چنین فضایی، برخی چهره‌های هنری و ورزشی متأثر از فشارها و تحت‌تأثیر اخبار بعضاً نادرست موضع‌گیری‌هایی داشتند. حالا با گذر از روزهای ناآرامی و آرام شدن فضای کشور نباید این نکته را فراموش کرد که اپوزیسیون خارج‌نشین همچنان به‌دنبال تعمیق اختلافات موجود در میان گروه‌های مختلف است. اگرچه در مورد خطاهای مخرب توقع برخورد نیز وجود دارد اما حد برخوردها باید منطقی باشد و باعث نشود هنرمندان و ورزشکاران در اثر دردشده‌گی به دام پهن شده توسط اپوزیسیون پناه ببرند. لازم است با گسترش تعاملات با هنرمندان در جهت کاهش اختلافات و شکاف‌های برساخته شده حرکت کرد و تلاش اپوزیسیون برای ایجاد نزاع‌های اجتماعی مخرب را به شکست کشانید.

۹ یادداشت

زهرا طیبی

خبرنگار گروه سیاست

«شما ملاحظه کنید، مثلاً فرض کنید شهیدی مثل شهید سلیمانی در راه خدا به شهادت می‌رسد، یک ملت تکان می‌خورد، یک ملت حرکت می‌کند و تمام این خطوط توهمی‌ای که بین آحاد ملت هست به هم می‌ریزد و ملت یکپارچه راه می‌افتند؛ این برکتی است که خدا به خون شهید داده.» برهم خوردن خطوط توهمی موجود در جامعه و یکپارچه شدن ملت در شهادت حاج قاسم سلیمانی، کلیدواژه‌هایی بود که رهبر انقلاب در دیداری که سه‌شنبه ۲۲ مرداد با اعضای ستاد ملی کنگره ملی شهیدای استان اردبیل داشتند، بیان کردند. نمی‌توان انکار کرد که شدت علاقه مردم به شهید سلیمانی ریشه در این امر دارد که وی برای مردم و در جهت رفع مشکلات آنها قدم برمی‌داشت، امری که مردم به‌وضوح آن را می‌دیدند و لمس می‌کردند و برای اثبات آن نیز نیازی نبود اقدام یا تبلیغی صورت بگیرد. همین امر باعث افزایش علاقه آحاد ملت به این سردار شهید شد. امری که دبیر شورای عالی امنیت ملی روز شنبه در اولین اجلاس هیه ملی مردمی‌سازی دولت به آن اشاره کرد و گفت: «امروز رسانه اصلی دل مردم است نه فضای مجازی و نه حتی رسانه ملی، اگر دل مردم را به دست بیاوریم، بزرگ‌ترین همه‌های رسانه‌ای نیز کارساز نخواهد بود. به همان میزان که با مردم خوب برخورد کنیم مردم خوبند و وقتی با آنان بد برخورد کنیم مردم نیز پاسخ‌متقابل خواهند داد. شاید در برخی موارد، مردم ضد ما و کار ما باشند اما ضدانقلاب نیستند. اگر میدان را برای پیشرفت و تعالی مردم باز کنید، مردم با شما خواهند بود حتی اگر همه عالم نیز بد شما را بگویند، مردم شما را دوست خواهند داشت. شناسایی و از میان برداشتن موانعی که پیش‌روی مردم وجود دارد و موجب ظلم به آنان می‌شود نظیر قوانین و مقررات ظالمانه از جمله